

“JISMONIY MADANIYAT” TA'LIM YO'NALISHI TALABALARINI DUAL
TA'LIMGA YO'NALTIRISH TEXNOLOGIYASI

Yusupxo'jayev Oxunjon Shuxrat o'g'li

“Jismoniy madaniyat” ta'lim yo'nalishi 2-kurs talabasi

Chirchiq davlat pedagogika universiteti

Annotatsiya

Mazkur maqolada “Jismoniy madaniyat” ta'lim yo'nalishi talabalarini dual ta'lim tizimiga yo'naltirishning nazariy-metodologik asoslari, amaliy ahamiyati hamda uni joriy etish texnologiyasi tahlil qilingan. Dual ta'limning talabalar kasbiy kompetensiyalarini shakllantirishdagi o'rni, oliy ta'lim muassasalari va ish beruvchi tashkilotlar o'rtasidagi hamkorlik mexanizmlari yoritilgan. Shuningdek, jismoniy tarbiya va sport sohasida dual ta'limni samarali tashkil etish bosqichlari, pedagogik shart-sharoitlar hamda kutilayotgan natijalar asoslangan.

Kalit so'zlar: *dual ta'lim, jismoniy madaniyat, kasbiy kompetensiya, ta'lim texnologiyasi, sport ta'limi, amaliyot, pedagogik innovatsiya, mehnat bozori.*

Kirish. Hozirgi globallashuv sharoitida mehnat bozori talablariga mos, yuqori malakali va raqobatbardosh kadrlarni tayyorlash ta'lim tizimining ustuvor vazifalaridan biri hisoblanadi. Ayniqsa, jismoniy tarbiya va sport sohasida nazariy bilimlar bilan bir qatorda amaliy ko'nikmalarga ega mutaxassislarni tayyorlash muhim ahamiyat kasb etadi.

An'anaviy ta'lim tizimida nazariy bilimlar ustunlik qilishi natijasida bitiruvchilarning ish faoliyatiga tez moslashishida ayrim muammolar kuzatilmoqda. Bu holat dual ta'lim tizimini keng joriy etish zaruratini yuzaga keltirmoqda. Dual ta'lim ta'lim muassasasi va ish beruvchi tashkilotlar hamkorligi asosida talabalarning o'qish jarayonini amaliyot bilan uzviy bog'lashga xizmat qiladi.

“Jismoniy madaniyat” ta'lim yo'nalishida mazkur tizimni qo'llash orqali talabalarning kasbiy tayyorgarligi, pedagogik mahorati va sport sohasidagi amaliy tajribasini oshirish mumkin.

Dual ta'limning nazariy asoslari. Dual ta'lim - ta'lim muassasasida nazariy bilim olish hamda ish joyida amaliy faoliyatni bir vaqtning o'zida amalga oshirishga asoslangan ta'lim shaklidir. Uning asosiy maqsadi talabalarning kasbiy kompetensiyalarini shakllantirish va mehnat bozoriga mos mutaxassis tayyorlashdan iborat.

Dual ta'lim quyidagi tamoyillarga asoslanadi:

- ta'lim va ishlab chiqarish integratsiyasi;
- nazariya va amaliyot uyg'unligi;
- ish beruvchilarning ta'lim jarayonidagi ishtiroki;
- kompetensiyaviy yondashuv;
- talabalarning kasbiy adaptatsiyasini ta'minlash.

Jismoniy madaniyat sohasida dual ta'lim umumta'lim maktablari, bolalar va o'smirlar sport maktablari, sport klublari, fitnes markazlari hamda sport federatsiyalari bilan hamkorlikda tashkil etilishi mumkin.

“Jismoniy madaniyat” ta'lim yo'nalishida dual ta'limning ahamiyati. Jismoniy madaniyat sohasi mutaxassisidan nafaqat nazariy bilim, balki yuqori darajadagi amaliy mahorat ham talab etiladi. U sport mashg'ulotlarini tashkil etish, tarbiya ishlarini olib borish, musobaqalarni o'tkazish va sog'lom turmush tarzini targ'ib qilish kabi vazifalarni bajara olishi lozim.

Dual ta'lim talabalarga quyidagi imkoniyatlarni yaratadi:

1. **Kasbiy ko'nikmalarni erta shakllantirish.** Talaba o'qish jarayonining dastlabki bosqichlaridanoq kasbiy muhitga kirib boradi.

2. **Mehnat bozori talablariga moslashish.** Amaliyot jarayonida ish beruvchilar talablari bilan tanishadi va o'z kompetensiyalarini takomillashtiradi.

3. **Pedagogik mahoratini rivojlantirish.** Maktab va sport muassasalaridagi faoliyat orqali ta'lim berish usullarini o'zlashtiradi.

4. **Bandlik darajasini oshirish.** Amaliyot o'tayotgan tashkilotlarda keyinchalik ishga joylashish imkoniyati paydo bo'ladi.

5. **Kasbiy motivatsiyani kuchaytirish.** Talaba o'z mutaxassisligining mazmuni va ahamiyatini chuqur anglaydi.

Talabalarni dual ta'limga yo'naltirish texnologiyasi. “Jismoniy madaniyat” ta'lim yo'nalishi talabalarini dual ta'limga yo'naltirish texnologiyasi bir-biri bilan uzviy bog'langan bosqichlardan iborat.

1-bosqich. Tahliliy-diaagnostik bosqich.

Mazkur bosqichda talabalarining qiziqishlari, qobiliyatlari va kasbiy moyilliklari o'rganiladi.

Quyidagi ishlar amalga oshiriladi:

- anketa va so'rovnomalar o'tkazish;
- psixologik diaagnostika;
- kasbiy qiziqishlarni baholash;
- sport yo'nalishlari bo'yicha saralash.

Natijada har bir talabaning individual rivojlanish traektoriyasi belgilanadi.

2-bosqich. Loyihalash bosqichi.

Bu bosqichda oliy ta'lim muassasasi hamda hamkor tashkilotlar o'rtasidagi hamkorlik mexanizmi ishlab chiqiladi.

Asosiy vazifalar:

- hamkor tashkilotlarni tanlash;
- o'quv rejalarini muvofiqlashtirish;
- amaliyot dasturlarini ishlab chiqish;
- ustoz-murabbiylarni belgilash.

Shuningdek, talabalarining ish joyidagi vazifalari va mas'uliyatlari aniq belgilanadi.

3-bosqich. Amaliy tatbiq etish bosqichi.

Bu texnologiyaning asosiy bosqichi hisoblanadi.

Talabalar:

- maktablarda jismoniy tarbiya darslarini kuzatadi;
- sport to'garaklarini tashkil etadi;
- musobaqalarni rejalashtiradi;
- mashg'ulotlarni mustaqil olib boradi;
- sport tadbirlarini tashkil etishda ishtirok etadi.

Professor-o'qituvchilar va ish beruvchi tashkilot mutaxassisleri tomonidan muntazam monitoring olib boriladi.

4-bosqich. Monitoring va baholash bosqichi.

Talabalar faoliyati quyidagi mezonlar asosida baholanadi:

- kasbiy bilim darajasi;
- amaliy ko'nikmalar;
- pedagogik mahorati;
- kommunikativ kompetensiya;
- tashkilotchilik qobiliyati;
- mustaqil qaror qabul qilish darajasi.

Baholash jarayonida portfolio, kuzatuv, test va intervyu usullaridan foydalaniladi.

5-bosqich. Refleksiv-tahliliy bosqich.

Ushbu bosqichda amalga oshirilgan ishlar tahlil qilinib, mavjud kamchiliklar aniqlanadi va keyingi faoliyat uchun takliflar ishlab chiqiladi.

Dual ta'limni samarali tashkil etishning pedagogik shart-sharoitlari. Jismoniy madaniyat yo'nalishida dual ta'lim samaradorligi quyidagi shartlarga bog'liq:

Tashkiliy shartlar.

- hamkor tashkilotlar tarmog'ini kengaytirish;
- huquqiy-me'yoriy bazani takomillashtirish;
- dual ta'lim ishtirokchilarining vazifalarini aniq belgilash.

Pedagogik shartlar.

- kompetensiyaviy yondashuvni joriy etish;
- amaliyotga yo'naltirilgan ta'lim texnologiyalarini qo'llash;
- individual ta'lim traektoriyalarini shakllantirish.

Metodik shartlar.

- o'quv-metodik ta'minotni yangilash;
- raqamli ta'lim resurslaridan foydalanish;
- baholash mezonlarini ishlab chiqish.

Psixologik shartlar.

- talabalarning kasbiy motivatsiyasini oshirish;
- jamoada ishlash ko'nikmalarini rivojlantirish;
- kasbiy adaptatsiyani qo'llab-quvvatlash.

Kutilayotgan natijalar. Mazkur texnologiyani amaliyotga joriy etish natijasida:

- talabalarning kasbiy kompetensiyalari shakllanadi;
- nazariy bilimlarning amaliyot bilan integratsiyasi ta'minlanadi;
- bitiruvchilarning ishga joylashish darajasi ortadi;
- sport ta'limi sifati yaxshilanadi;
- ta'lim muassasasi va ish beruvchilar hamkorligi mustahkamlanadi;
- raqobatbardosh kadrlar tayyorlash imkoniyati kengayadi.

Shuningdek, talabalarning mustaqil ishlash, muammolarni hal qilish va innovatsion faoliyatni amalga oshirish qobiliyatlari rivojlanadi.

Xulosa. "Jismoniy madaniyat" ta'lim yo'nalishi talabalarini dual ta'limga yo'naltirish texnologiyasi bo'lajak mutaxassislarning kasbiy tayyorgarligini oshirishning muhim vositasi hisoblanadi. U ta'lim jarayonini amaliyot bilan integratsiyalash, talabalarning kompetensiyalarini rivojlantirish va mehnat bozori talablariga mos kadrlar tayyorlash imkonini beradi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, dual ta'lim texnologiyasini tizimli joriy etish jismoniy madaniyat sohasida yuqori malakali, raqobatbardosh va innovatsion fikrlaydigan mutaxassislarni tayyorlashga xizmat qiladi. Shu bois mazkur texnologiyani takomillashtirish va uning ilmiy-metodik asoslarini yanada rivojlantirish dolzarb vazifalardan biri bo'lib qolmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2020.
2. Muslimov N.A. Kasbiy ta'lim texnologiyalari. – Toshkent: Fan, 2021.
3. Ishmuxamedov R.J., Yo'ldoshev M. Ta'limda innovatsion texnologiyalar. – Toshkent, 2020.
4. Saydaminov S.S. Jismoniy tarbiya nazariyasi va metodikasi. – Toshkent, 2022.
5. Qurbonov A.A. Kompetensiyaviy yondashuv asosida mutaxassis tayyorlash muammolari // Pedagogik ta'lim. – 2023. – №4. – B. 45–52.
6. Dual ta'limni tashkil etish bo'yicha uslubiy tavsiyalar. – Toshkent, 2023.